

Három évtized az MN ruházati szolgálatában

Nátrán György ezredes

A Magyar Néphadsereg hadtápjá és ennek egyik ágazata a ruházati szolgálat 1949-ben alakult meg és a haderő gyorsütemű fejlesztése, létszámának rohamos növelése idején kezdte meg működését. Az eltelt 30 év egy olyan időszakot ölel fel, amelyben nemcsak a régi, letűnt rendszer hadseregének egyenruházati formáját kellett megváltoztatni, hanem a technikai felszereltség állandó növekedésével mindinkább fokozódó követelményeknek is eleget kellett tenni, összeegyeztetve mindezt a társadalmi és gazdasági fejlődéssel. Három évtized történelmileg nagyon rövid idő. A visszaemlékezést megszépítő messzeség azonban mégis igen mozgalmas, küzdelmekkel teli szakmai múltat tár eléink. Ma még többen szolgálnak azok közül, akik ott álltak a szolgálat bölcsőjénél és jól le tudják mérni az akkori és a jelenlegi helyzet közötti különbséget. A 30 év alatt megtett út, az elért eredmény mindannyiuk életmunkásságát tükrözi vissza.

*

A néphadsereg megalakulása idején az állomány a Horthy-hadsereg hagyatékából megmaradt eléggé vegyes egyenruházattal volt felszerelve. Az 1940-es évek vége felé már kezdett kibontakozni az új gépesített hadsereg körvonala és 1950-ben nagyarányú fejlesztés vette kezdetét. Nagyjából erre az időszakra esett az új, még kellő szakismerettel nem rendelkező káderek munkába állítása is. Az egyre növekvő igényeket – érthető módon – csak rövid idejű tanfolyamok szervezésével lehetett kielégíteni. Ilyen körülmények között a fiatal, alig néhány hónapja funkcióba lépő szakvezetőknek a saját állomány felkészítése, összekovácsolása mellett kellett a behívott katonatömegeket felszerelni új egyenruházattal.

Az 1950-es évek elején – a népi demokratikus országok hadseregeihez hasonlóan – a szovjet egyenruha formáját követve bevezettük az 51 M. ruházatot. Ez az öltözet 1957 tavaszáig alapjaiban nem változott. Mindössze egyes ruhadarabok színe és díszítése módosult. A sokféle, egymáshoz nem illő szín, a fegyvernemenként változó forma bonyolultabbá tette az öltözködést.

A szükségletek kielégítésében a fentiekén kívül az is nehéz helyzetet teremtett, hogy a gazdálkodás természetes anyagi normákra épült fel. Ezek nem elégítették ki a felhasználás számos sajátos vonást tartalmazó igényeit. Emellett a szolgáltatások fogyatékoságai is forrásai voltak sok nem kívánatos véleményt kiváltó, sokszor a kiképzést akadályozó jelenségeknek. Mindannyian még emlékezünk azokra a nehéz időkre, amikor a szolgálat állományának nap mint nap súlyos

gondokkal kellett megküzdenie és a felhasználóknál jelentkező ellátási problémák gyakran a katonai felső vezetést is foglalkoztatták.

A fejlődésnek ez a szakasza lényegében az útkeresés időszaka volt. Ha mai szemmel az akkori helyzet diktálta megoldások nem is mondhatók mindenben hibátlanok, a szolgálat állománya maradék nélkül teljesítette azt a feladatot, hogy az új népi hadsereget – a múltra emlékeztető maradványokat megszüntetve – új egyenruházattal szerelje fel. Ennek jelentőségét aláhúzza, hogy az új formával az új politikai tartalmat is demonstrálni lehetett. Mindez kedvező helyzetet teremtett a további fejlődéshez.

Az 1950-es évek második felében egy olyan folyamat indult el, amelyben a módosítások már nem a pillanatnyi igények kielégítését, hanem az egész terület reformját irányozták elő. A szolgálat tevékenységét mindinkább átszövi az az elhivatottság, hogy a néphadsereget korszerű egyenruházattal lássa el. Ebben a munkában nagy segítséget nyújtott a felismerés, hogy a katona ruházatát a különböző igénybevételi követelmények szerint kell kialakítani. Ezt egyébként a hadügyben és a társadalomban végbement változások is indokoltá tették.

Ennek jegyében 1957-ben több módosításra került sor a ruházati ellátásban. A formai változásokkal egyidejűleg a tiszti ruházati gazdálkodás és forgalmazás rendje is alapjaiban átalakult. A kényelmes viseletben jellemzővé vált a kihajtott gallér, javult az alapanyagok minősége és emellett bővült a szövetroválaszték is. 1957-ben mind a tiszti, tiszthelyettesi, mind a csapat és felsőszintű gazdálkodásban megszűntek a természetbeni normák és ezzel a naturális formákat pénzgazdálkodás váltotta fel. Lehetővé vált, hogy a felhasználók maguk tervezzék anyagi szükségleteik kielégítését. A rendszer keretein belül messzemenően honorálni lehetett a fegyvernemmel és a tájjelleggel összefüggő viselési és felhasználási sajátosságokat, a változó fogyást. Megszűntek a viselési időre alapozó tervezési körtöttségek, ennek következtében az ellátás mindinkább megközelítette a tényleges szükségletek kielégítését és – változatlan keretek között – olyan tartalékok is felszabadultak, amelyek lehetőséget adtak az öltözködési színvonal emelésére, ezúton az állomány életkörülményeinek rendszeres javítására.

Ezt a lehetőséget a szolgálat vezetése arra használta fel, hogy a felgyülemlett 51 M. ruházat kihordása mellett a néphadsereg sor- és tartalékos állományát külön gyakorló és kimenő ruhával lássa el. Így került sor 1958-ban a kimenő posztó ruházat és 1962-ben – a mai 65 M. hadi – (gyakorló) ruházattal majdnem azonos gyakorló öltözet bevezetésére. Ezzel többé-kevésbé megvalósult az a később egyértelműen meghatározott alapelv, mely szerint a hadi- (gyakorló) és a kényelmes öltözeteket egymástól élesen el kell különíteni.

1957-ben és az azt követő években kirajolódtak a tennivalók, csiszolódtak a módszerek. A munka folyamán mind fokozottabban jelentkezett az igény a követelmények egyértelmű kidolgozására, a tapasztalatok módszeres feldolgozására. Ebben az időszakban már többségükben olyan megoldások születtek, amelyek egybeestek a kidolgozás alatt álló követelményrendszer fő célkitűzéseivel, bár azt is meg kell jegyezni, hogy a döntések többnyire még mindig nem az összefüggések elemzésére, hanem a felgyülemlett tapasztalatokra alapoztak a gyors hasznosítás érdekében.

Az 1950-es évek vége, az 1960-as évek eleje azonban már egy olyan időszakot ölel fel, amelynek tartalmát a szolgálat minden területének rendszerbe foglalására irányuló tevékenység tölti ki. A feladatok sikeres megoldása mindenekelőtt az állomány hozzáértésének és ügybuzgalmának köszönhető.

A több éven át folyó kidolgozó munka eredményeként a Honvédelmi Bizottság 1965-ben jóváhagyta az MN öltözeti rendszerét és a pénzgazdálkodást, mint a szükségletek rugalmas kielégítésének módszerét. A határozatot követően felsőszintű okmányok állandósították az öltözeti helyzetet és megszabták a továbbfejlesztés elvi feladatait. E fordulóponttól vált teljesen nyilvánvalóvá, hogy a fejlesztés eddigi eredményei egy hosszabb távra jóváhagyott terv keretében jelentek meg, s hogy a munkát a minőség folyamatos javítása érdekében még következetesebben kell folytatni.

Ezzel kialakultak az öltözetek alaptípusai. A hadi- (gyakorló) és a kényelmes ruházat most már minden állománykategóriát illetően élesen elkülönült egymástól. A sor- és tartalékos állományt olyan tetszetős kimenő ruházattal láttuk el, amely megszüntette a katonák hátrányos megkülönböztetését a polgári lakosság körében. A köpenyt 3/4-es kabát és az idényjellegű cikkeket a réteges hordmód váltotta fel. Az öltözeti rendszerben megszűnt a posztó és új, az akkori színvonalhoz viszonyítva korszerű alapanyagok léptek be. Ezzel együtt bővült a választék, azonos cikkek különféle kivitelben és nyersanyagból készültek. Megszűntek a fegyvernemi színek és a néphadsereg állományának rendfokozati jelzése egységesé vált. A sokféle lábbeli helyett korszerű, az MN fokozódó gépesítésével összhangban álló bakancs került bevezetésre.

A gazdálkodás és az öltözet kialakult rendszere szilárd alapul szolgált ahhoz, hogy az állomány életkörülményét, a harcászultsági, kiképzési és öltözködési követelmények figyelembevételével, elsősorban a belső tartalékok feltárásával és hasznosításával rendszeresen javítsuk. Mindez együttesen kedvező feltételeket teremtett a gazdálkodás, a szervezet és a vezetési struktúra továbbfejlesztéséhez, finomításához.

Az 1960-as évek második felében – egészen a gazdaságirányítási rendszer bevezetéséig – a szolgálat vezetése arra törekedett, hogy a kialakult helyzetet stabilizálja és tapasztalatokat szerezve, elvégezze mindazokat a módosításokat, amelyek a rendszerek működését zavarták. Ennek keretében a gazdálkodás szabályozásában az adminisztratív eszközök mellett megjelentek a közgazdasági módszerek és ezzel összhangban nyilvántartási, adatszolgáltatási egyszerűsítésekre is lehetőség nyílt.

A szervezeti fejlesztés főként a központi apparátust érintette. Az átalakulást egyrészt a feladatkörök célszerű szétválasztásával együttjáró szervezeti elkönyvelés, másrészt az összetartozó munkaterületek összevonását követő szervezeti egyesítés jellemezte. A beszerzési tevékenység összekapcsolása az ellátással rugalmasabbá tette a szükségletek kielégítését. Az átvételi apparátusból – egyidejűleg az átvételi követelményeket is átértékelve – olyan szervezetet hoztunk létre, amely a társszervekkel és a polgári kutatóintézetekkel együttműködve képes volt a megnevelkedett műszaki fejlesztési feladatokat önállóan megoldani.

A fejlesztési osztály megalakulásával kedvező feltételek adódtak a katonai követelményeket és az ipari lehetőségeket összehangoló fejlesztési tevékenységhez. Mindezek mellett módosult a szolgálathoz tartozó anyagok selejtezésének rendje is. Létrehoztuk a központi selejtező osztályt és néphadseregére kiterjedő selejtezési jogkörrel hatalmaztuk fel. Így a felhasználási végpontokon – más közgazdasági szabályozókkal összhangban – indirekt módon hatékonyan lehetett érvényesíteni a központi elgondolásokat.

A béke gazdálkodás mellett nagy gondot fordítottunk a háborús ruházati ellátás rendszerének fejlesztésére is. 1965-ben kísérleti jelleggel újrendszerű „M”

ruházati ellátást vezettünk be. Az ellenőrzések és az összekovácsolási gyakorlatok tapasztalatai igazolták, hogy az új ellátási rendszer – azzal, hogy a tartalékos hadkötelesek a hadi ruházatukat lakásukon tárolják és „M”-kor beöltözötten vonulnak be – a korszerű mozgósítási követelményeknek a korábbinál jobban megfelel, kedvezően befolyásolja a készenlét elérését. A tapasztalatok alapján határozat született a rendszer általánossá tételére. Kialakultak azok az alapelvek is, amelyek a tervezés alapjául szolgáltak.

Az 1960-as évek második felében a szolgálat fejlesztésénck egy olyan szakasza zárult le, amelyben kialakultak a működő rendszerek, létrejött a feladatok és szervezetek közötti összhang. Ebben az időszakban az egyenruházat és felszerelés fejlesztését, a gyártásban levő anyagok műszaki ellenőrzését és minőségi átvételét, a beszerzést, a tárolást, a csapatok ellátását, szolgáltatási igényeik kielégítését és a használatra már nem alkalmas készletek kivonását – a szakvezetés elvi irányítása és felügyelete mellett – a feladatkörök szerint szakosított központi szervek egymással együttműködve széleskörű felhatalmazással végezték. A fentiek nyomán vált lehetővé, hogy számos feladatot alsóbb tagozatok hatáskörébe utaljunk és ezzel a vezetést mentesítsük a napi operatív feladatoktól. Ily módon a szakmai alárendeltek és a szolgálat vezetésének kapcsolatában a súlypont az ellátásról az elvi irányításra helyeződött át és kezdett kibontakozni az az automatizmus is, amelyben az ellátás a felhasználók és a központi szervek közvetlen kapcsolatban realizálódik.

Ezekkel a változtatásokkal olyan helyzetet teremtettünk a ruházati szolgálatban, hogy az 1968. január 1-én bevezetett gazdaságirányítási reform nem tette szükségessé működő rendszereink lényeges módosítását.

A gazdaságirányítási reform minden eddiginél szélesebbre tárta a fejlődés lehetőségeit. A néphadseregben szinte valamennyi anyagi szolgálat hosszabb-rövidebb távra célul tűzte a kötetlenebb gazdálkodási formák bevezetését. Módosult a gazdaságosság értelmezése, amelyben jelentős szerepet játszott az ár és új tartalmat kapott a minőségi is. Az ár- és értékviszonyok minden téren éreztették hatásukat, jól illeszkedtek a katonai gazdálkodás kereteibe és nélkülözhetetlen elemeivé váltak a felhasználók és a vezetés kapcsolatának.

Ebben a ciklusban minden eddiginél nagyobb súllyal jelentkezett a minőség javításának követelménye. Az összefüggések tudományos igényű feltárása alapján egyre tudatosabbá vált az a feltételezés, hogy a katonatömegek öltözködési színvonalában a ruházat műszaki fejlesztésével, a komplex karbantartás feltételeinek megteremtésével és a felszereltség bővítésével csak együttesen lehet fordulatot előidézni. Hogy mindez minél előbb realizálhatóvá váljon, meg kellett teremteni a szükséges anyagi fedezetet, a szervezeti, személyi és működési feltételeket.

Egy komplexumként, időben egymást követően több olyan döntésre került sor, amelyek nemcsak a pillanatnyi helyzetben adtak megoldást, hanem a távlati célkitűzések realizálásának lehetőségét is megteremtették.

E döntéssorozat első lépéseként a textiltisztító üzem önálló vállalati, majd később költségvetési üzemi gazdálkodási formára tért át. Ezzel ez az ágazat intenzív fejlődésnek indult. A minőség fokozatos javítása mellett lehetőség nyílt a szolgáltatások bővítésére is. Ilyen feltételek mellett most már elő lehetett irányozni a szolgáltató ágazat teljes rekonstrukcióját, amely a termelő berendezések korszerűsítése mellett új üzemek létesítését, a tisztításba adott anyagok ja-

vítását, utánszínezését és szállítását további célként a katonáig lebontott jelölési rendszert is magába foglalja.

A gazdálkodásban nagyjából ebben az időszakban tértünk át a kétéves tervezésre és az évi egyszeri ellátásra. A két végpont – a felhasználók és anyagbiztosítók – összekapcsolása erőteljesen kihangsúlyozta az áruforgalmi tevékenység kiemelt szerepét. Így került sor az áruforgalmi munka átrendezésére és az annak megfelelő önálló szervezet létrehozására.

Az áruforgalmi osztály megalakulásakor még nem, de működésének későbbi szakaszában már láthatóvá vált, hogy a központi apparátus valamennyi szervének munkáját az áruforgalmi tevékenységgel szorosan össze kell hangolni és mindez teljesértékűen csak akkor valósítható meg, ha ennek szervezeti és vezetési feltételeit is megteremtjük.

Az 1960-as évek végén, az 1970-es évek elején a ruházati gazdálkodásban a természetbeni norma szerinti ellátás, a szimbólikus pénzgazdálkodás – bár ez nagyon szűk területre korlátozódott – és a tényleges pénzforgalom egyaránt jelen van, de ezen belül a felhasználható keretek közötti különültség is jellemző. A gazdálkodási tartalékok további feltárása és kiaknázása érdekében a szolgálat minden területére kiterjedően teljeskörű, tényleges pénzforgalom került bevezetésre. Ezzel a gazdálkodás önszabályozó, zárt rendszerré vált, melyben az ellátás és a hordásban levő készletek komplex karbantartása szoros egységet alkot. A rendelkezésre álló források pedig szükség szerint az egyik, vagy a másik irányba átcsoportosíthatókká váltak.

A ruházati gazdálkodásnak ez a formája jobban előtérbe helyezte az önálló gazdálkodó egységek parancsnokainak, szakállományának szerepét és felelősségét. Munkájuktól és hozzáértésüktől függ az állomány ellátottságának ilyen vagy olyan színvonala, a napi élethez, a kiképzéshez szükséges anyagi javak előteremtése. Ma már nem pusztán végrehajtói, hanem alkotó részesei a központi célkitűzések megvalósításának. Felhatalmazásuk ennek megfelelő felelősségükkel arányban van. Ehhez harmónikusan illeszkednek azok a közgazdasági és indirekt módszerek, amelyek a rubázati gazdálkodást szabályozzák.

Mindezzel együttesen alakult ki a központi apparátus új szervezete, amely szorosan igazodik a feladatokhoz és nemcsak a mai helyzettel, hanem a tervezett további fejlesztéssel is összhangban van. Az MN REK a szolgálat vezetésétől átvette a néphadsereg ellátásával összefüggő feladatokat. Az apparátus sajátos kereskedelmi tevékenységet végez, amely a katonai rendszerrel ötvöződik. Kiterjedt kapcsolatokat tart fenn a néphadsereg egységeivel, azok elöljáróival és a népgazdaság különböző szerveivel, sőt a tisztí ruházati ellátás terén a vásárlókkal is.

Több éves előkészítés után befejeződött az MN öltözeti rendszerének fejlesztése. Az e tárgyban hozott felsőszintű döntések hosszú időre meghatározzák a fejlesztés irányát, feladatait. Az öltözeti rendszer felépítése, a jóvábagyott alapelvel, a műszaki és gazdasági háttér, a szervezet és a vezetés struktúrája szilárd alapul szolgál ahhoz, hogy a katonatömegek öltözködési színvonalát a változó követelményeknek megfelelően javítsuk.

*

Úgy gondolom, a szolgálat három évtizedének történetéből sikerült kiemelni azokat a főbb mozzanatokat, amelyek a fejlődés fordulópontjai voltak. Az eltelt 30 év nem hosszú idő, mégis elegendő volt ahhoz, hogy a helyzetünk megszilár-

duljon és az új generáció felnőjjön a feladatokhoz. A megemlékezés során nem feledkezhetünk meg az elvtársakról, akik életük jelentős részét ennek az ügynek szentelték, kitartóan, sohasem csüggedve munkálkodtak azon, hogy a szolgálat eredményeit a katonatömegek öltözködési színvonalának rendszeres javítása érdekében fokról-fokra növeljék. A szakma szeretete mindenkor megóvta őket attól, hogy a pillanatnyi balsikerek kedvüket szegjék, és megelégedjenek az elért eredményekkel. Mint ahogyan számos eredmény, de legfőképp a szolgálat mai helyzete példázza, sohasem voltak elégedettek saját munkájukkal, mindig többre és többre törekedtek. Ez a töretlen ügybuzgalom volt tevékenységük hajtóereje. Közülük, akik mindvégig ebben a szolgálatban dolgoztak, már többen eltávoztak és megérdemelt pihenésüket töltik. E megemlékezést felhasználom arra, hogy köszöntsem őket, jó egészséget és hosszú életet kívánjak mindannyiuknak. Külön köszöntöm azokat az elvtársakat, akik 30 év óta a ruházati szolgálatban dolgoznak. Ebből az alkalomból megköszönöm eddigi munkájukat, további tevékenységükhöz sok sikert, jó egészséget kívánok.

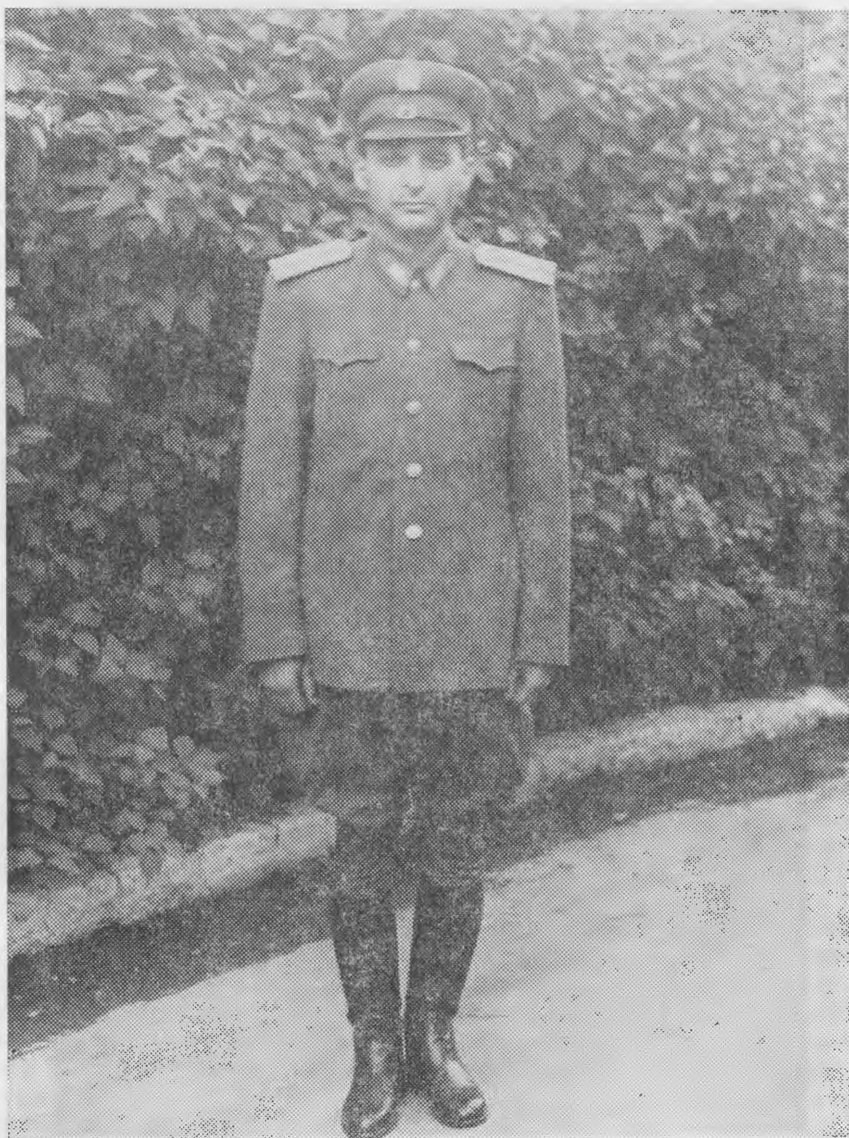

1. sz. kép

**Ti. gyakorló ruházat. Ti. gyak. sapka, ti. gyak. ingzubbony, ti. gyak nadrág,
ti. gyak. csizma**

2. sz. kép
49. M. ti. és thttsi. köpeny

3. sz. kép
Tiszti lovaglónadrág és lovaglósizma

4. sz. kép

52. M. Rep. fésűs ruha. (Társasági)